

Chov divjej zveri a poľovníctvo na Veľkom Miliči v minulosti a dnes

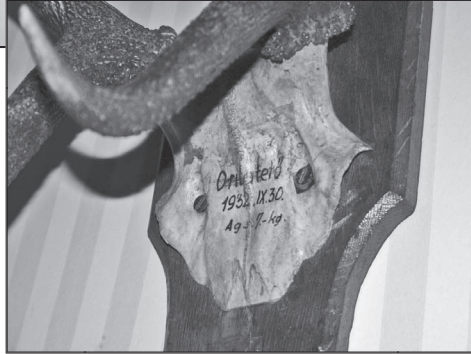
Veľkokrajina Severného stredohoria tvorí súčasť Karpatскеj kotliny. Vo východnej časti tohto komplexu sa nachádzajú Slanské vrchy, ako centrálna časť Tokajsko-prešovskej vrchoviny, so 150 kilometrov dlhým horským hrebeňom, pozostávajúce z troch horských komplexov, ktorých severná časť leží na Slovensku, kým južná v Maďarsku. Horský komplex Veľkého Miliča je jediným zachovaným biotopom karpatského typu blízkej prírody, ktorý

vytvára akýsi severovýchodný ostrov v krajine Medzihorskej panvy. Po ukončení tureckých vojen a Rákócziho povstania oblasť Miliča pripadla dvom významným statkárskym rodom, na severe Forgáchovcom, kým na juhu Károlyiovcom, ktorí dominantným spôsobom ovplyvnili kultúru poľovníctva a chovu divjej zveri.

Oblasť Veľkého Miliča vždy žila v povedomí miestnych poľovníkov, a aj širokej verejnosti, ako miesto ručania jeleňov. Rodina Károlyiovcov, ktorej patrila južná časť Miliča - konkrétne Ladislav Károlyi, nie náhodou si dal postaviť rozšírený komfortnejší kamenný kaštieľ na László-tanya koncom XIX. storočia, kde dovtedy stál len poľovnícky salaš so zrubovými chatami. Vedľa poľovníckeho kaštieľa mohli byť postavené aj poľovnícke chaty pre dočasné pobyty, viď poľovnícku chatu na Oláh rét na maďarskej strane a na Karolke na slovenskej strane, ktoré pochádzajú z tohto obdobia.

Na čelovú časť lebky trofejí ulovených Károlyiovcami, si poznačili miesto, čas ulovenia a váhu trofeje. Tie nám dosvedčujú, že na Miliči sa nemenili miesta ručania celé desaťročia a miesta z toho obdobia patria aj v súčasnosti k najlepším v poľovníckych a chovných záznamoch. (napríklad: Oláh rét, Orita tető).

7 kilogramová trofej – parná desiatka jeleňa lesného, typická pre Milič, uloveného na Orita-tető – 30.IX.1932 v patinovane zrekonštruovanom kaštieli na Lászlótanya.

7 kilogramová trofej – parná desiatka jeleňa lesného, typická pre Milič, uloveného na Orita-tető – 30.IX.1932 v patinovane zrekonštruovanom kaštieli na Lászlótanya.

Syn Ladislava Károlyiho, Štefan bol tiež vášnivým poľovníkom a spolu so svojim priateľom, Žigmundom Széchényim sa zúčastnil viacerých dobrodružných zahraničných poľovačiek. Usporiadanie pravidelných poľovačiek, ako aj zriadenie zoologickej záhrady vo Fóte, finančne boli veľmi náročnou zábavou. Na kompenzáciu toho kaštieľ vo Füzérradványi dal v roku 1936-37 prestavať na luxusný hotel. Dal zaviesť elektriku, rozvod teplej a studenej vody a vykonala sa aj významnejšia rekonštrukcia interiéru. Budovu, ako aj jej okolie vybavili všetkým možným pohodlím. Vtedy bola postavená pláž, tenisové kurty, bolo vystavané golfové ihrisko, sankovacia dráha a lyžiarska zjazdovka. Návštevníci mali možnosť športového rybolovu, člňkovania a jazdenia na koni, ako aj jazdenia so záprahom. Kaštieľový hotel otvoril svoje brány 8. mája 1938 a do roku 1945 sa stal jedným z najobľúbenejších miest tohto typu v Maďarsku, porovnateľným s palácovým hotelom v Lillafürede⁴.

Zimná sankovačka v kaštieľnom hoteli vo Füzérradványi.

NADLER HERBERT zoológ, poľovnícky spisovateľ, riaditeľ budapeštianskej zoologickej a botanickej záhrady, svoje zážitky viažuce sa ku kaštieľovému hotelu, zhrnul nasledovne: „Pre poľovníka je to strašný prepych! Je honosnejší než Grand Hotel v Starom Smokovci. Vysoké miestnosti vyzdobené pompéznymi európskymi a africkými trofejami sú zariadené pekným starožitným nábytkom, v kozuboch praskajú veľké polená.... samé pohodlie a maznanie.”⁵

Foyer kaštieľného hotelu

Samozrejme význam hospodárenia s divou zverou ani v tomto prípade nespočíva v len v prezentácii trofejí, ako výstupu celého procesu. Statky Károlyiovcov sa okrem príjmov za ubytovanie a z elitnej turistiky, nezaobišli bez príjmov plynúcich z poľovníctva. Kaštieľový hotel sa stal centrálnym ubytovaním hostí - poľovníkov, prichádzajúcich do

⁴ PILLÉRT; KÁRÁSZI; GYÖRYJ. (1989): *Zempléni-hegység; in. RAKONCZAYZ. (szerk): Ipolytárnóctól – Füzérradványig, Észak-Magyarország természeti értékei; Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.*

⁵ NADLER H. (1943): *VADÁSZNAPLO 1943; Erdészettörténeti Közlemények XL, Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztály, Budapest, 1999.*

Medzihoria a odtiaľto vyrážali milovníci poľovníctva do centrálnej časti Zemplína a zároveň do masívu Miliča. Hospodárenie s divou zverou a poľovníctvo si vyžiadalo obetavú prácu odborného lesníckeho personálu, o ktorom nám referoval v tridsiatych rokoch minulého storočia statkársky poľovný majster, ISTVÁN PARTY.

Ako jeden z vedúcich odborného personálu károlyiovských statkov, vo svojich písomných záznamoch neodzrkadľuje akúsi poľovnícku romantiku, ale pokúša sa podeliť o skúsenosti a odporúčania hospodára, keďže zemplínske hospodárstvo Károlyiovcov v tomto období sa tešilo reputácii na európskej úrovni.

V súvislosti s prikrmovaním jelenej zveri už vtedy bolo jednoznačné, že tam, kde sa počas zimy zver umelo prikrmovala, uhynuli len slabé jedince. Nedostatočné, zlé prikrmovanie spôsobovalo hromadný úhyn zveri, ale na miestach, kde uhynuli aj silní býci, tam muselo dôjsť k výraznému zanedbaniu povinností. Pri prikrmovaní treba dbať aj o umožnenie lesnej ťažby dreva – jej včasnosť, pretože listnaté krmivo si vyžaduje doplnenie aj jadrového krmiva.⁶

„Potom z doliny prichádzala skupina drevorubačov, aby pokračovala vo svojej robote, vo výrube a rozkúskovaní ponechaných starých semených stromov. Jelenia zver si po nociach pochutnáva na pukoch zvalených bukov, preto sme sa vybrali nad ránom na odstrel jelenej kravy.“ – takto si spomína HERBERT NADLER vo svojich poľovníckych zápiskoch o polovačke v Medzihorí, z decembra 1943.

„Trofej typu „A“ jeleňa lesného karpatského typu: dlhšia sára a hrúbka, súmerná forma, pekné sfarbenie a perleťovitosť, mohutná viacvetvová koruna.

Podľa ústnej tradície sa v 50-tých rokoch XIX. storočia, jeden z Forgáčovcov dal priviezť 9 kusov jeleňov lesných z Maramurešskej župy, a Károlyiovcovi 15 kusov zo svojej zadunajskej obory; ktoré boli menšej konštitúcie, a aj sfarbením sa líšili od maramurešských exemplárov. Táto zadunajská krvná línia sa skrížila s karpatskou a do konca I. Svetovej vojny vznikol dnešný miličský typ. Stojí za poznámkou, že dominancia karpatského typu v dôsledku zafinovaných migračných

⁶ PARTYI. (1940): *Az 1940. évi tél után; Nimród Vadászlap, 1940. május 1; 212-214 p.*

ciest sa prejavuje priebežne. Podľa pamätníkov ku koncu XIX. storočia sa stavy jelenej zveri natoľko zvýšili, že gróf Károlyi dal oplotiť svoje lesy, v záujme predídeniu lesníckym škodám. Toto oplotenie existovalo až do konca II. Svetovej vojny.

Majiteľ druhého veľkostatku, István Forgách, v záujme prevencie lesníckych škôd, si tiež dal oplotiť takmer 3000 katastrálnych jutár lesov. Príkladom lásky Forgáchovcov k lesom a ich záľubu v poľovníctve je aj to, že gróf István Forgách, zosnulý v roku 1916, sa nechal pochovať v rodinnej krypte v blízkosti svojho obľúbeného poľovníckeho kaštieľa na Okružlom vrchu.

Dominantou poľovného revíru na Miliči je vysoká zver. Pomerne častým a dominantným druhom je jeleň lesný, srnec lesný a diviak. Muflóny, privezené Károlyiovcami do Medzihoria už tu nežijú, ich výskyt je typická pre oblasť centrálného Zemplína.

Charakteristickou črtou karpatského jeleňa lesného v oblasti Miliča je tmavé sfarbenie srsti a parožia býkov, ako aj silná perleťovitosť, silná stredná vetva parožia, ktorá siahá častokrát až po dolnú časť koruny, ďalej robustná, niekedy aj dvojité vidlicové koruna. Za spomenutie stoja z pomedzi migrujúcich jedincov jeleňa lesného robustné exempláre typu "A", s viacvetvovou korunou.

Zemplínske stavy srnca lesného, respektíve stavy na Miliči, sa kvalitatívne kategorizujú do 150-350 g (maximálne 400 g) trofejnej váhy. Pekné, vyzreté, hoci aj staré srnce – nezávisle na váhe, sú veľmi hodnotné pre každého poľovníka. Zaburinením lúk a náletom krovín a zalesňovaním menších lesných lúk, klesá aj počet srn. Tento divo žijúci druh si vyberá spomedzi tráv, preto odborná literatúra ho považuje za najvýberčivejší druh prežúvavcov.

Jesenný a zimný hon na diviaky na Zemplíne stále očarí ktorémukolvek tuzemskému, ale aj zahraničnému návštevníkovi - poľovníkovi. Nie sú typické vysoké počty úlovkov (50-100), skôr 10-20 kusov. Ku tomu môžeme prirátat zážitok z krajiny, atmosféru honov so psami a v neposlednom rade presnú organizovanosť. Na okolí sa stále našli veľké diviaky – kance, ktorých dĺžka klov presahuje aj 20 cm. Tvár klov je kruhovitý, sú široké, plné – zlomené kly sú zriedkavé. Kance s klami dlhšími než 20 cm bývajú väčšinou aj medailové.

Jelení samec ulovený v roku 1969 na Velkom Miliči. V ľavom dolnom rohu sú nemeckí hostujúci poľovníci, na pravej strane poľovný hospodár Jenő Horváth, vedúci poľovačky.

Popularita poľovníckej turistiky na okolí je nezlomná. Regionálnym centrom poľovníckej turistiky na maďarskej strane od polovice 90-tých rokov sa stala obec Füzérkomlós. Na pôdach Medzihoria s bonitou 6-8 zlatých korún na hektár, z hospodárskeho hľadiska môže znamenať východisko zalesňovanie, zakladanie obor, chov dobytká, ako aj prítomnosť výletnej a poľovníckej turistiky, pričom môže znamenať aj možnosť vytvárania pracovných príležitostí pre miestnych ľudí. S týmto zámerom bola založená obora Szonta Szafari v katastri obce Füzérkomlós, v južnom cípe Náúrparku Veľký Milič.

Ako poľovníkov a hospodárov s divou zverou, pôsobiacich v oblasti Veľkého Miliča, nás naplňa hrdosťou, že poškodzovanie stavov vysokej zveri je natoľko zanedbateľná, že umožňuje aplikovanie metód „Pro Silva” aj v našom regióne, teda spôsobu chovu divej zveri blízkej prírode, na malom území – podobne ako na územiach Západnej Európy, chudobných na divú zver.

Zachovanie tradícií hospodárenia s divou zverou a poľovníctva, udomácnených v poľovníckej kultúre na statkoch Károlyiovcov a Forgáčovcov, považujeme za svoje poslanie, pričom tieto rody vo veľkej miere prispeli k tomu, že stavy miličskej jelenej karpatského typu so svojimi nadpriemernými trofejnými charakteristikami a habitom, sa zachovali dodnes.

V duchu tohto spôsobu hospodárenia hľadáme možnosť spolupráce s lesohospodárskymi subjektmi, tvoriacimi funkcionálnu kostru regiónu, ako aj s aktérmi z oblasti čoraz populárnejšej ekologickej turistiky.

András Mester

